

ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ ΤΩΝ NEW YORK TIMES

ARIEL LAWHON

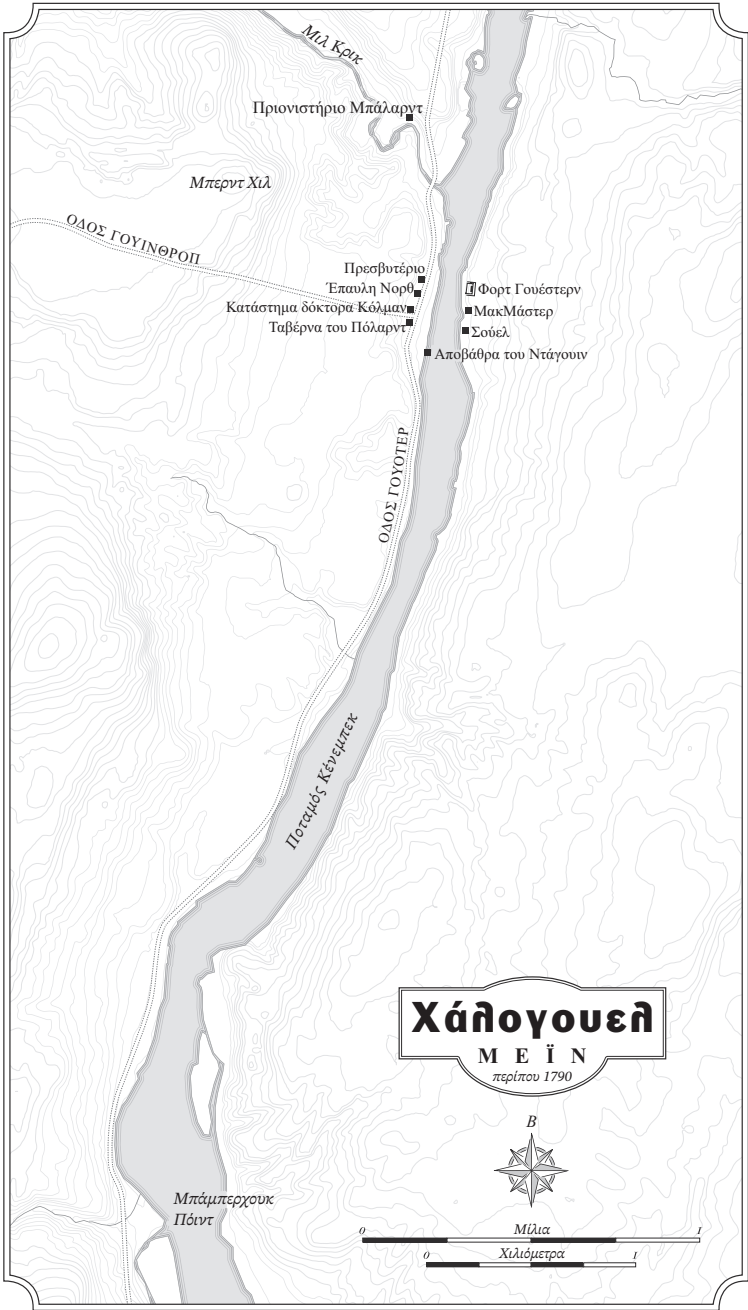
To

ΠΑΓΩΜΕΝΟ ΠΟΤΑΜΙ

Μετάφραση:
Χριστίνα Σωτηροπούλου

Μυθιστορία

1

ΕΝΑΣ ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΜΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1789

Η αλήθεια στο φως θα ἴρθει·
ο φόνος κρυφός δεν θα μείνει για πολύ.

–ΟΥΪΛΙΑΜ ΣΑΙΞΠΗΡ, *Ο έμπορος της Βενετίας*

ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το πτώμα επιπλέει στα νερά του ποταμού. Αλλά είναι τέλη Νοεμβρίου και ο ποταμός Κένεμπεκ έχει αρχίσει να παγώνει. Μεγάλα κομμάτια πάγου στροβιλίζονται και κυλούν στο νερό, μαζεύονται σε σωρούς, ενώ διάφανα, ψυχρά δάχτυλα πάγου εκτείνονται από τις δυο όχθες προς την κοίτη και αρπάζουν ό,τι περνάει από μπροστά τους. Ο νεκρός, ήδη βαρύς από τα βρεγμένα του ρούχα και τις ογκώδεις, δερμάτινες μπότες του, ανεβοκατεβαίνει στο νερό που ρέει με όλο και μεγαλύτερη δυσκολία. Τα μάτια του, που δεν βλέπουν πια, είναι στραμμένα προς τη φθίνουσα ημισέληνο.

Είναι μια άθλια νύχτα με τσουχτερό άνεμο και παγωνιά που μουδιάζει το δέρμα, και όσο πιο αργά κινείται το νερό του ποταμού, τόσο πιο γρήγορα παγώνει, εγκλωβίζοντας τον άντρα στην αργόσυρτη αρπάγη του και απλώνοντας γύρω του σαν πέταλα μαραμμένης καφέ τουλίπας τις πτυχές του χειροποίητου, λινού πουκαμίσου του. Μόλις μία ώρα νωρίτερα, τα μαλλιά του ήταν χτενισμένα και δεμένα με ένα κομ-

μάτι δαντέλας. Εκείνος είχε κλέψει τη δαντέλα, φυσικά, και είναι πιθανό –αφού η μοίρα είναι τόσο εύκολο να πάρει άλλη ρότα– να ήταν ακόμη ζωντανός, αν δεν είχε κάνει αυτή την επιλογή. Αλλά αυτή ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Έχουν γίνει πόλεμοι και με πιο ασήμαντες αφορμές.

Ο νεκρός βιαζόταν να φύγει από εκείνο το μέρος, είχε ήδη μπλέξει πολύ άσχημα, και αν είχε δείξει περισσότερη σύνεση, αν ήταν πιο υπομονετικός, θα είχε ακούσει τους διώκτες που παραμόνευαν στο δάσος. Θα τους είχε ακούσει. Θα είχε κρυφτεί. Θα είχε κρατήσει την ανάσα του. Και θα περίμενε μέχρι να προσπεράσουν. Αλλά ο νεκρός ήταν απερίσκεπτος και ανυπόμονος. Είχε λαχανιάσει. Άφηνε ίχνη στο χιόνι και δεν ήταν δύσκολο να τον βρουν. Τα μαλλιά του λύθηκαν πάνω στη συμπλοκή, το κομμάτι της δαντέλας κατέληξε σε μια τσέπη, και τώρα τα ίδια μαλλιά, καφετιά σαν λασπωμένη όχθη ποταμού, είναι μπερδεμένα, κάποια έχουν κολλήσει στο μέτωπό του, κάποια στο στόμα του, τα τράβηξε εκεί μια τελευταία κοφτή ανάσα, πριν τον πετάξουν στο ποτάμι.

Το διαλυμένο σώμα του, ένα κουβάρι, παρασύρεται από το ρεύμα για άλλα τετρακόσια μέτρα, και μετά το νερό παγώνει και παύει να ρέει με έναν κουρασμένο αναστεναγμό, εγκλωβίζοντάς τον τέσσερα πέντε μέτρα από την όχθη, λίγα εκατοστά κάτω από την επιφάνεια, με τα χείλη του μισάνοιχτα, τα μάτια του ακόμη γουρλωμένα από την έκπληξη.

Η μεγάλη παγωνιά ήρθε έναν μήνα νωρίτερα από το κανονικό στην πόλη του Χάλογουελ στο Μείν –ο νεκρός δεν γινόταν να το προβλέψει αυτό, όπως και όλοι οι άλλοι κάτοικοι της περιοχής– και οι πάγοι θα λιώσουν πολλούς, ατελείωτους μήνες αργότερα. Θα την αποκαλέσουν Χρονιά του Παρατεταμένου Χειμώνα. Θα γίνει θρύλος, και ο νεκρός θα παίζει σημαντικό ρόλο σ' αυτό. Για την ώρα, όμως, κοιμούνται ασφαλείς και ζεστοί στα κρεβάτια τους, με τις πόρτες τους

ΤΟ ΠΑΓΩΜΕΝΟ ΠΟΤΑΜΙ

σφαλιστές, για να προστατευτούν από τον πρώιμο, αγριεμένο χειμώνα. Αλλά εκεί –στην όχθη του ποταμού, αν κοιτάξεις προσεκτικά– κάτι σκοτεινό και σβέλτο κινείται στο φως του φεγγαριού. Μια αλεπού. Διστακτικά, πατάει το ένα πόδι της στον πάγο. Και μετά το δεύτερο. Διστάζει, ξέρει πόσο ασταθής είναι ο ποταμός, πόσο λαχταρά να καταπιεί τα πάντα και να τα παρασύρει στα ανακατεμένα βάθη του. Αλλά ο πάγος είναι σταθερός και η αλεπού προχωράει προσεκτικά προς τον νεκρό. Πλησιάζει αργά προς το σημείο όπου κείτεται εκείνος, εγκλωβισμένος μέσα στον πάγο. Το έξυπνο, μικρό ζώο τον κοιτάζει, γέρνει το κεφάλι στο πλάι, αλλά εκείνος δεν ανταποδίδει το βλέμμα. Η αλεπού σηκώνει τη μύτη της προς τον ουρανό. Οσμίζεται τον κίνδυνο. Εισπνέει την έντονη μυρωδιά του πάγου και των πεύκων κατά μήκος του ποταμού και, πιο μακριά, μια ανεπαίσθητη μυρωδιά καπνού. Ικανοποιημένη, η αλεπού αρχίζει να αλυχτά.

ΣΙΔΕΡΑΔΙΚΟ ΤΟΥ ΚΛΑΡΚ

ΠΕΜΠΤΗ 26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

«Μη φοβάσαι καθόλου», λέω στην Μπέτσι Κλαρκ. «Τόσα χρόνια που ξεγεννάω γυναίκες, δεν έχω χάσει ούτε μία μητέρα».

Η νεαρή γυναίκα με κοιτάζει με μάτια διάπλατα ανοιχτά, ο ιδρώτας κυλάει στους κροτάφους της, κουνάει το κεφάλι της καταφατικά. Αλλά έχω την εντύπωση ότι δεν με πιστεύει. Ποτέ δεν με πιστεύουν. Όλες οι ετοιμόγεννες, μάλιστα, υποψιάζονται ότι βρίσκονται με το ένα πόδι στον τάφο. Είναι φυσιολογικό. Δεν νιώθω προσβεβλημένη. Μια γυναίκα δεν είναι ποτέ τόσο ευάλωτη όσο την ώρα που γεννάει. Ούτε τόσο δυνατή. Σαν πληγωμένο ζώο, στριμωγμένο και απελπισμένο, περνάει το μαρτύριό της είτε κουλουριασμένη είτε με εκρήξεις. Είναι τόσο μεγάλη η ταλαιπωρία για το σώμα, που κανονικά η γυναίκα θα πέθαινε. Θεωρητικά, κανένας άνθρωπος δεν θα επιβίωνε ύστερα από κάτι τέτοιο. Κι όμως, σαν από θαύμα, εκείνες τα καταφέρνουν, ξανά και ξανά.

Έστειλαν τον Τζον Κάουαν –τον παραγιό του σιδηρουργού συζύγου της Μπέτσι– να με φέρει στο σπίτι τους πριν

από δύο ώρες και εγώ του είπα αμέσως ότι δεν είχαμε καιρό για χάσιμο. Τα παιδιά της Μπέτσι έρχονται βρυχώμενα στον κόσμο, ασυνήθιστα γρήγορα και με δυνατές φωνές. Έχουν γυαλιστερά, κόκκινα πρόσωπα και ξεφωνίζουν με όλη τους τη δύναμη. Αλλά είναι τόσο μικρά, που –ακόμα και στο τέλος της κύησης– ο ποπός τους χωράει στην παλάμη μου. Μικρούλικά πλασματάκια. Ο Τζον είχε πάρει τις οδηγίες μου στα σοβαρά και προχωρούσε τόσο γρήγορα με το άλογο, που το σώμα μου ακόμη πονάει από τον ξέφρενο ρυθμό με τον οποίο διασχίσαμε το Χάλογουελ.

Αλλά τώρα, που μόλις έχω φτάσει και έχω πάρει θέση, διαπιστώνω ότι το κεφάλι του μωρού έχει ήδη αρχίσει να φαίνεται. Οι συσπάσεις της Μπέτσι απέχουν τριάντα δευτερόλεπτα η μια από την άλλη. Αυτό το παιδί –όπως και τα άλλα της– βιάζεται να βρεθεί στην αγκαλιά της μάνας του. Ευτυχώς, η Μπέτσι έχει το κατάλληλο σώμα για γέννα.

«Ηρθε η ώρα», της λέω και βάζω τα ζεστά χέρια μου στα δυο γόνατά της. Τα ανοίγω απαλά και βοηθώ τη νεαρή γυναίκα να τραβήξει το μεσοφόρι της πιο ψηλά στη γυμνή κοιλιά της, που είναι σκληρή και σφιγμένη στο αποκορύφωμα της σύσπασης. Η Μπέτσι σφίγγει τα δόντια, για να μην κλάψει.

Ο τοκετός μεταμορφώνει κάθε γυναίκα σε αρχάρια. Κάθε φορά είναι η πρώτη φορά, και οι μόνες που είναι έμπειρες είναι οι γυναίκες που έχουν έρθει για να βοηθήσουν. Κι έτσι, η Μπέτσι έχει μαζέψει γύρω της τις γυναίκες της ζωής της: τη μάνα της, τις αδερφές της, την εξάδερφη, τη θεία της. Η γέννα είναι μια συλλογική διαδικασία, και όλες τους αναλαμβάνουν αμέσως δράση όταν εκείνη χάνει το κουράγιο της και ουρλιάζει από τον πόνο. Ξέρουν τι σημαίνει αυτό. Ακόμα και εκείνες που δεν έχουν μια συγκεκριμένη εργασία, βρίσκουν κάτι να κάνουν. Βράζουν νερό. Συδαιυλίζουν τη φωτιά. Διπλώνουν πανιά. Είναι μια καθαρά γυναικεία δουλειά.

Οι άντρες δεν έχουν καμία θέση σ' αυτό το δωμάτιο, κανένα δικαίωμα να βρίσκονται εδώ, και ο σύζυγος της Μπέτσι έχει αποσυρθεί στο σιδηρουργείο του ανίσχυρος, φοβισμένος και εκνευρισμένος, για να ξεσπάσει στο αμόνι, για να κοπανήσει ένα κομμάτι λιωμένο μέταλλο μέχρι να το υποτάξει.

Οι γυναίκες της Μπέτσι βοηθούν συντονισμένα, με παρακολουθούν, ανταποκρίνονται σε κάθε νεύμα μου. Απλώνω το χέρι και κάποια μου δίνει ένα ζεστό, υγρό πανί. Με το που σκουπίζω τα τελευταία αίματα και τα νερά που ανάβλυσαν, μου παίρνουν το πανί από το χέρι και το αντικαθιστούν με ένα καθαρό. Η νεαρότερη συγγενής της Μπέτσι –μια εξαδέρφη, όχι πάνω από δώδεκα ετών– έχει αναλάβει να πλένει τα λερωμένα κουρέλια, φροντίζει να βράζει συνεχώς νερό και να γεμίζει τον κουβά όταν αδειάζει. Έχει αφοσιωθεί στα καθήκοντά της χωρίς ούτε έναν μορφασμό, χωρίς ούτε ένα παράπονο.

«Βλέπω το μωρό σου», λέω με το χέρι μου πάνω στο γυαλιστερό, ζεστό κεφάλι του. «Φαλακρό σαν αυγό. Όπως τα προηγούμενα».

Η Μπέτσι σηκώνει το πιγούνι της και μιλάει κάνοντας έναν μορφασμό καθώς ο πόνος υποχωρεί. «Αυτό σημαίνει ότι είναι κορίτσι πάλι;»

«Δεν σημαίνει τίποτα». Κρατώ σταθερό το βλέμμα μου και πιάνω απαλά το μικρό κεφάλι που εξωθείται στην παλάμη μου.

«Ο Τσαρλς θέλει αγόρι», λέει λαχανιασμένη.

Του Τσαρλς δεν του πέφτει λόγος, σκέφτομαι.

Άλλο ένα βάνουσο κύμα πόνου καταλαμβάνει την Μπέτσι, και οι αδερφές της προχωρούν για να της σηκώσουν τα πόδια και να τα κρατήσουν προς τα πίσω.

«Μόλις σου πω, σπρώξε», της λέω. «Ένα. Δύο. Τρία». Βλέπω τη σύσπαση της Μπέτσι να κορυφώνεται και να τεντώνει την κοιλιά της. «*Τώρα*».

Κρατάει την ανάσα της, σπρώχνει, και άλλα δυόμισι εκατοστά φαλακρού κεφαλιού αποκαλύπτονται, οι άκρες δυο μικρών αυτιών ξεπετιούνται έξω από τα όρια του σώματός της. Δεν προλαβαίνει να πάρει ανάσα, και το επόμενο κύμα την καταλαμβάνει· και μετά έρχονται αδιάκοπα, το ένα μετά το άλλο, δεν αφήνουν δευτερόλεπτο τη μήτρα της να χαλαρώσει. Η Μπέτσι σπρώχνει. Πασχίζει να πάρει ανάσα. Σπρώχνει ξανά. Ξανά. Και ξανά. Κάποιος σκουπίζει τον ιδρώτα από το μέτωπό της, τα δάκρυα από τα μάγουλά της, αλλά εγώ δεν παίρνω στιγμή τα μάτια μου. Επιτέλους, το κεφάλι περνάει.

Σπρώχνω μαλακά το χέρι μου και πιάνω ένα μάγουλο και ένα μικρό αυτί στην παλάμη μου. «Έμειναν μόνο οι ώμοι τώρα. Δύο ωθήσεις είναι αρκετές, νομίζω».

Η Μπέτσι, όμως, θέλει να τελειώνει μ' αυτή την υπόθεση και σφίγγεται με όση δύναμη της έχει απομείνει, σπρώχνει το παιδί στα χέρια μου και πέφτει πίσω στο κρεβάτι καθώς το μωρό ελευθερώνεται από το σώμα της με ένα πλαφ και μένει μόνο ο γλιστερός, ασημένιος λώρος να ενώνει τα δύο σώματα.

Μια οργισμένη φωνούλα πλημμυρίζει το δωμάτιο, αλλά οι γυναίκες της Μπέτσι δεν ζητωκραυγάζουν ούτε χειροκροτούν. Παρακολουθούν βουβές και περιμένουν την ανακοίνωσή μου.

«Γεια σου, μικρό μου», ψιθυρίζω και μετά σηκώνω ψηλά το μωρό για να το δει η Μπέτσι. «Μόλις απέκτησες άλλη μια κόρη».

«Α», λέει εκείνη απογοητευμένη και ανασηκώνεται στους αγκώνες της, για να δει το παιδί.

Πρέπει να κάνω κάποια πράγματα ακόμα και εκτελώ το έργο μου προσεκτικά. Ακουμπώ το μικρό κορίτσι στο κρεβάτι, ανάμεσα στα πόδια της μητέρας του, και κόβω τον ομφάλιο λώρο με το ψαλίδι μου. Μόλις κόβεται αυτός ο πρωταρχικός δεσμός, δένω τον λώρο με ένα νήμα. Έπειτα βυθίζω τα

χέρια μου σε έναν κουβά με νερό, τα καθαρίζω και ψηλαφώ με τον αντίχειρά μου τον ουρανίσκο του μωρού. Δεν έχει λαγώχειλο. Άλλο ένα μικρό θαύμα που καταγράφω με τον νου μου στη διάρκεια κάθε επιτυχημένης γέννας. Σκουπίζω τα αίματα και το εμβρυϊκό, σχεδόν κερένιο σμήγμα από το βρέφος που σπαρταράει και γλιστράει, ενώ ταυτόχρονα έχω τον νου μου στην Μπέτσι, μήπως και εμφανίσει υπερβολική αιμορραγία. Δεν βλέπω τίποτα έξω από τα συνηθισμένα.

Οι γυναίκες της Μπέτσι τής μαζεύουν τα μαλλιά, της πλένουν το πρόσωπο, της δίνουν να πιει χλιαρό τσάι. Τη βοηθούν να ανακαθίσει και να φορέσει μια καθαρή νυχτικιά. Την ετοιμάζουν για να θηλάσει.

«Τι όμορφη που είσαι», λέω στο μωρό και μετά προσθέτω, «κοίτα πόσο πολύ σε αγαπούν».

Και προσεύχομαι στον Θεό να είναι αλήθεια.

Ο Τσαρλς Κλαρκ θέλει απελπισμένα έναν γιο –αυτό είναι το τρίτο τους παιδί σε τέσσερα χρόνια– και αυτή η επιμονή του μπορεί να σκοτώσει τη γυναίκα του, αν δεν προσέξει. Όσο για την Μπέτσι, εκείνη θέλει απελπισμένα να ευχαριστήσει τον άντρα της και δεν θα του πει ποτέ όχι.

Όλα φαίνονται εντάξει με τη μητέρα και το παιδί, κι έτσι τυλίγω το μωρό με ένα καθαρό, μαλακό βαμβακερό ύφασμα και το δίνω στην Μπέτσι. Εκείνη φέρνει το φασιωμένο βρέφος στο στήθος της και κάνει έναν συριστικό ήχο μόλις το μωρό πιάνει τη θηλή της. Αυτό προκαλεί άλλη μια σύσπαση στην κοιλιά της και ο πλακούντας αποβάλλεται. Ακόμα και αυτό μού μοιάζει με θαύμα, και ρίχνω μια ματιά στα ύστερα μήπως υπάρχει κάτι ασυνήθιστο. Βεβαιώνομαι ότι ο πλακούντας είναι ακέραιος, ότι δεν έχει μείνει κάποιο κομμάτι μέσα της. Και αυτός είναι φυσιολογικός και τον πετάω στον κουβά που έχω στα πόδια μου.

«Υπάρχει κάτι τελευταίο», την προειδοποιώ.

Η Μπέτσι κουνάει καταφατικά το κεφάλι. Το έχει ξαναπεράσει αυτό.

«Κάνε λίγη υπομονή. Θα κρατήσει λίγα δευτερόλεπτα. Αλλά μπορεί να πονέσει».

«Άντε, λοιπόν».

Μαλάσσω την κοιλιά της Μπέτσι, την πιέζω με τη βάση της παλάμης μου προς όλες τις κατευθύνσεις, για να τη βοηθήσω να συσταλεί. Η κοπέλα σφίγγει τα μάτια της, αλλά δεν φωνάζει και δεν έχει απομείνει τίποτε άλλο να κάνει, εκτός από το να θηλάσει το παιδί.

«Πώς θα τη βγάλεις;»

«Μέρι».

Ένα όνομα που σημαίνει «πικρή», σκέφτομαι, αλλά χαμογελώ με επιδοκιμασία στη νεαρή μητέρα, γιατί όλοι αυτοπεριμένουν από εμένα.

Οι γυναίκες κινούνται συγχρονισμένα, για να πλύνουν την Μπέτσι και να τυλίξουν τη βουβωνική χώρα με καθαρά, στεγνά πανιά. Θα τα αλλάζουν ανά ώρα οι γυναίκες που θα τη φροντίζουν τις επόμενες ημέρες.

Είναι τέσσερις και μισή το πρωί –θα περάσουν ώρες μέχρι να χαράξει– και οι γυναίκες της Μπέτσι φεύγουν, για να καθαρίσουν ό,τι βρόμικο έχει απομείνει και μετά για να πάνε να κοιμηθούν όσο μπορέσουν. Θα έρχονται σε βάρδιες και θα φροντίζουν την Μπέτσι και τα παιδιά της όλη την επόμενη εβδομάδα. Είναι το μόνο διάστημα ξεκούρασης που θα έχει στη διάθεσή της η νεαρή γυναίκα του σιδηρουργού.

Βγάζω τη λερωμένη ποδιά μου και πλένω ξανά τα χέρια μου. Έπειτα πιάνω πίσω τις τούφες μαλλιών που έχουν ξεφύγει από τον κότσο μου, πριν καθίσω στην άκρη του κρεβατιού και πιω το τσάι –κρύο πια– που μου έφεραν μόλις ήρθα. Παρατηρώ για λίγο τη μητέρα και το παιδί.

«Να πω στον Τσαρλς ότι όλα πήγαν καλά;» ρωτώ.

Στις επιλογές της λέσχης βιβλίου
GOOD MORNING AMERICA

Βιβλίο της χρονιάς στο NATIONAL PUBLIC RADIO
Υποψήφιο ως το καλύτερο ιστορικό μυθιστόρημα
στα βραβεία Goodreads (2024)

Μέιν, 1789: Όταν ο ποταμός Κένεμπεκ παγώνει και το πτώμα ενός άνδρα εγκλωβίζεται στον πάγο, η Μάρθα Μπάλαρντ καλείται να προσδιορίσει την αιτία θανάτου. Ως μαία και θεραπεύτρια, καταγράφει στο ημερολόγιό της κάθε γέννηση και κάθε θάνατο, κάθε έγκλημα και κάθε καταστροφή που συμβαίνει στην κλειστή κοινωνία του Χάλογουελ. Μήνες νωρίτερα, η Μάρθα κατέγραψε τις λεπτομέρειες ενός βιασμού που φαίνεται να διέπραξαν δύο από τους πιο αξιοσέβαστους άνδρες της πόλης – και ο ένας από αυτούς μόλις βρέθηκε νεκρός. Αλλά όταν ένας γιατρός αποφαίνεται ότι ο θάνατος επήλθε από ατύχημα, η Μάρθα αναγκάζεται να πραγματοποιήσει τη δική της έρευνα.

Για έναν ολόκληρο χειμώνα, καθώς η δίκη πλησιάζει, και οι ψίθυροι ολοένα και πληθαίνουν, η Μάρθα αναζητά πεισματικά την αλήθεια. Το ημερολόγιό της, που εμπλέκει στην υπόθεση αγαπημένα της πρόσωπα, βρίσκεται σύντομα στο επίκεντρο του σκανδάλου, και η Μάρθα καλείται να επιλέξει στρατόπεδο.

Σε αυτό το πολυεπίπεδο και ανατρεπτικό μυθιστόρημα που βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα πρωταγωνιστεί μια αφανής ηρωίδα που αρνήθηκε να αποδεχθεί κάτι λιγότερο από τον θρίαμβο της δικαιοσύνης, σε μια εποχή που οι γυναίκες έπρεπε να κρατούν το στόμα τους κλειστό.

Το *Παγωμένο ποτάμι* είναι μια συναρπαστική, δυνατή και τρυφερή ιστορία για μια σπουδαία γυναίκα που άφησε μια απaráμιλλη κληρονομιά, και όμως παραμένει σχεδόν λησμονημένη μέχρι τις μέρες μας.